

JOHN

Bestseller
podľa
New York
Times

GREEN

RECENZIA

NAŠEJ DOBY

*Nápadité a vtipné eseje
o človeku vo svete*

ikAR

JOHN
GREEN

RECENZIA
NAŠEJ DOBY

Preložila Jana Melcerová

IKAR

John Green
ANTHROPOCENE REVIEWED

Copyright © 2021 by John Green
All rights reserved including the right of reproduction
in whole or in part in any form.

This edition published by arrangement with Dutton, an imprint
of Penguin Publishing Group, a division of Penguin Random House LLC

August Sander, *Young Farmers*, 1914

(gelatin silver print, 23.3 × 17 cm) on page 269

© Die Photographische Sammlung / SK Stiftung Kultur – August Sander Archiv,
Cologne / ARS, NY 2021.

Image courtesy of The J. Paul Getty Museum, Los Angeles © J. Paul Getty Trust.

Photographs of Otto Krieger and August Klein on pages 273
and 275 © Reinhard Pabst, Montabaur (Germany)

Translation © 2023 by Jana Melcerová

Jacket design © Grace Han

Slovak edition © 2023 by IKAR, a.s.

ISBN 978-80-551-8828-7

*Svojim priateľom, kolegom a spolucestovateľom
Rosianne Halse Rojasovej a Stanovi Müllerovi.*

ÚVOD

Román *Všade samé korytnačky* vyšiel v októbri 2017. Po návrate domov do Indianapolisu po mesačnom turné, ktoré som strávil propagáciou knihy, som staval cestičku medzi domčekom našich detí v korune stromu a malou izbou, v ktorej sme s manželkou často pracovali. Podľa toho, ako sa na to pozeráme, je to buď kancelária, alebo prístrešok.

Nešlo o metaforickú cestičku, ale o skutočný lesný chodník, a aby som uspel, vyčistil som množstvo hojne rozrasteného a invazívneho zemolezu, ktorý dusí značnú časť centrálného územia Indiany, a vykopal som brečtan, ten sa tam udomácnil namiesto neho. Chodník som vysypal drewnou štiepkou, na ktorú som položil tehly. Na chodníku som pracoval mesiac desať alebo dvanásť hodín denne päť až šesť dní v týždni. Keď som bol s prácou hotový, odmeral som si čas, za ktorý prejdem pešo po chodníku z našej kancelárie do domčka na strome. Päťdesiatosem sekúnd. Mesiac som pracoval na stavbe chodníka pre päťdesiatosemsekundovú prechádzku v lese.

Po týždni som sa prehrabával v zásuvke a hľadal som balzam na pery, keď som odrazu, a bez akýchkoľvek varovných signálov, prišiel o rovnováhu. Začal sa so mnou točiť svet na všetky strany.

Znenazdania som sa stal lodkou na veľmi rozbúrenom mori s vysokými vlnami. Gúľal som očami a začal som vracieť. Rýchlo ma odviezli do nemocnice a týždeň potom sa so mnou svet krútil a krútil. Nakoniec mi diagnostikovali labyrintitídu, ochorenie vnútorného ucha s nádherne zvučným pomenovaním, ktoré je napriek tomu jednoznačne skúsenosťou s jednou hviezdikou.

Zotavovanie z labyrintitídy znamenalo, že som týždeň preležal v posteli, neschopný čítať ani pozeráť televíziu či hrať sa s deťmi. Mal som iba vlastné myšlienky, ktoré sa niekedy prehánali po ospalej oblohe, inokedy ma svojou naliehavosťou a všadeprítomnosťou privádzali do stavu paniky. Počas tých dlhých a nehybných dní moja myseľ putovala kade-tade a túlala sa po minulosti.

Spisovateľky Allegrы Goodmanovej sa raz opýtali: „Komu by ste chceli napísať svoj životný príbeh?“ Odpovedala: „Myslím si, že si ho píšem pre seba, ale keďže som autorka románov, je zakódovaný.“ Pokiaľ ide o mňa, začal som mať pocit, že niektorí ľudia poznajú môj kód. Domnievali sa, že sa s nimi delím o pohľad na svet cez protagonistov svojich kníh, alebo mi kládli otázky, akoby som *ja* bol hlavnou postavou svojich románov. Jeden známy moderátor sa ma opýtal, či aj ja mám záchvaty paniky pri bozkávaní ako hlavná postava knihy *Všade samé korytnačky*.

Podobné otázky vo mne vyvolávali dojem, že viem verejný život mentálne narušeného človeka, ale tolko toho rozprávať o sebe v súvislosti s prozaickou tvorbou ma začalo vyčerpávať a mierne destabilizovať. Povedal som moderátorovi, že netrpím úzkosťou z bozkávania, ale zažívam panické ataky a sú veľmi desivé. Kým som rozprával, cítil som sa, akoby som sa od seba vzdialil – akoby moje ja nebolo naozaj moje, ale niečo, čo som predával, či prinajmenšom prenajímam za protihodnotu dobrého ohlasu v tlači.

Keď som sa zotavil z labyrintitídy, uvedomil som si, že už nechcem písať v šifrách.

*

V roku 2000 som niekoľko mesiacov pracoval v nemocnici ako kaplán. Prihlásil som sa na bohosloveckú školu a plánoval som, že sa stanem episkopálnym predstaveným, ale moje pôsobenie v nemocnici ma priviedlo k tomu, že som si to rozmyslel. Nezvládol som skazu, ktorú som tam videl. A stále si s ňou neviem poradiť. Namiesto bohosloveckej školy som sa odsťahoval do Chicaga a pracoval som ako pisár v agentúre, ktorá sprostredkúvala pracovníkov na výpomoc. Ale nakoniec som splášil prácu, kde som nahadzoval údaje do časopisu, dvojtýždenníka knižných recenzií *Booklist*.

Po niekoľkých mesiacoch som dostal prvú príležitosť recenzovať knihu. Šéfredaktorka sa ma opýtala, či mám rád romane. Povedal som jej, že ich zbožňujem, a ona mi dala román, ktorý sa odohrával v Londýne v sedemnástom storočí. Počas nasledujúcich piatich rokov som pre *Booklist* napísal recenzie stoviek kníh, od obrázkových o Budhovi až po zbierky básní, a pritom ma začal formát recenzie fascinovať. Tie, ktoré vychádzali v *Bookliste*, mali vymedzených stosedemdesiatpäť slov, čo znamená, že každá veta musela spĺňať mnoho funkcií. Každá kritika musela knihu predstaviť a pritom ju aj analyzovať. A pochvalné poznámky sa museli uvádzať súbežne s kritickejšími vyjadreniami.

V časopise *Booklist* recenzie nezahŕňajú hodnotiacu škálu piatich hviezdčiek. Prečo by mali? Človek vie potenciálnym čitateľom stosedemdesiatimi piatimi slovami povedať oveľa viac, než by zvládol akýkoľvek jednotlivý dátový bod. Päťhviezdičková škála sa používa v kritickej analýze iba niekoľko posledných desaťročí. Príležitostne sa využívala už v päťdesiatych rokoch vo

filmovej kritike, ale na hodnotenie hotelov až v roku 1979 a na posudzovanie kníh sa v širšom meradle zaviedla až po tom, ako Amazon zaviedol čitateľské recenzie.

Päťhviezdičková škála v skutočnosti neexistuje pre ľudí, ale pre systémy zhromažďovania údajov, preto sa stala štandardom až v internetovej ére. Vyvodzovanie záverov o kvalite knihy zo stosedemdesiatich piatich slov knižnej recenzie je pre umelú inteligenciu náročné, no hodnotenie prostredníctvom hviezdíčiek je pre ňu ideálne.

*

Urobiť z labyrintítidy metaforu je lákavé: môjmu životu chýbala rovnováha, a tak ma schvátila jej porucha. Strávil som mesiac kreslením rovnej čiary chodníka, aby som potom dostal informáciu, že život nikdy netvorí jednoduché chodníky, len závrtné labyrinty, ktoré sa vrstvia jeden na druhý. Dokonca aj teraz usporadúvam svoj úvod ako bludisko, vraciam sa naspäť na miesta, o ktorých som si myslel, že som ich opustil.

Ale spodobenie choroby je presne to, proti čomu som sa usilovať písať v románoch *Všade samé korytnačky* a *Na vine sú hviezdy*, v ktorých som, aspoň dúfam, vykreslil obsedantno-kompulzívnu poruchu a rakovinu nie ako bitky, ktoré treba vyhrať, ani ako symbolické manifestácie charakterovej chyby či niečo podobné, ale ako ochorenia, s ktorými treba žiť, ako najlepšie človek vie. Nedostal som labyrintídu, pretože mi vesmír chcel dať príučku o rovnováhe. A tak som sa s ňou snažil žiť, ako najlepšie som vedel. Po šiestich týždňoch som sa prevažne cítil lepšie, no stále prežívam návaly závratov a desia ma. Teraz mám fyzickú skúsenosť s tým, že vedomie je dočasné a neisté, ktorú som predtým nemal. Nie je metafora, ak poviem, že ľudský život je akt vyrovnávania sa.

Keď som sa cítil lepšie, rozmýšľal som, čo urobím so zvyškom života. Vrátil som sa k pravidelnému štvrtkovému nahrávaniu videí a k týždenným podcastom s bratom, ale nepísal som. Tá jeseň a zima boli najdlhším obdobím, ktoré som od svojich štrnástich rokov prežil bez toho, aby som sa pokúsil písať pre svoje publikum. Pripúšťam, že mi písanie chýbalo, ale asi tak, ako nám chýba niekto, koho sme kedysi milovali.

*

V roku 2005 som odišiel z redakcie *Booklistu* aj z Chicaga, pretože manželka Sarah sa dostala na postgraduálne štúdium v New Yorku. Keď ho ukončila, presťahovali sme sa do Indianapolisu, kde Sarah pracovala v Múzeu umenia ako kurátorka súčasného umenia. Odvtedy tam žijeme.

Kým som bol zamestnaný v *Bookliste*, tak veľa som čítal, že si už ani nepamätám, kedy som sa prvý raz stretol so slovom *antropocén*, ale muselo to byť okolo roku 2002. Antropocén je navrhovaný pojem pre súčasný geologický vek, v ktorom ľudia hlboko pretvorili planétu a jej biodiverzitu. Nič nie je ľudskejšie ako zveličujúci ľudia, ale v 21. storočí sme na Zemi nesmierne mocnou silou.

Môj brat Hank, ktorý začal profesionálnu kariéru ako biochemik, mi to raz vysvetlil takto: „Tvojím najväčším problémom ako človeka sú iní ľudia. Si voči nim bezbranný a pritom si od nich závislý. Ale predstav si, že si rieka, púšť alebo ľadový medveď v 21. storočí. Tvojím najväčším problémom sú *stále ľudia*. Stále si voči nim bezbranný a závislý od nich.“

Hank bol v roku 2017 so mnou na spomínanom knižnom turné. Počas dlhých ciest autom medzi mestami sme si krátili čas tým, že sme sa vzájomne predbiehali v absurdných používateľských recenziách miest, ktoré sme míňali. Používateľ s interne-

tovým menom Lucas dal napríklad Národnému parku Badlands jednu hviezdičku. „Nie je dosť hornatý,“ uviedol.

Za tie roky, čo som pracoval ako knižný kritik, sa z každého človeka stal recenzent a ľudia píšu kritiky na všetko. Päťhviezdičková škála sa uplatnila nielen pri knihách a filmoch, ale aj na verejné toalety a svadobných fotografov. Liek, ktorý užívam na obsedantno-kompulzívnu poruchu, má na stránke Drugs.com viac ako tisícsto hodnotení s priemerným výsledkom 3,8. Na istej lavičke v Amsterdame sa nakrúcala scéna z filmovej adaptácie románu *Na vine sú hviezdy*. Dnes má na internete stovky recenzií. (V mojej obľúbenej s hodnotením tri hviezdičky sa píše: „Je to lavička.“)

Kým sme s Hankom žasli nad všadeprítomnosťou hodnotenia na stupnici piatich hviezdičiek, povedal som mu, že som po minulých rokoch mal v úmysle napísať kritiku kanadských husí.

Hank na to zareagoval slovami. „Antropocén... *zrecenzovaný*.“

V roku 2014 som skutočne napísal niekoľko recenzií – jednu o kanadských husiach a jednu o diétnej verzii nealkoholického nápoja Dr Pepper. Začiatkom roka 2018 som ich poslal Sarah a požiadal som ju o názor.

„Keď som písal knižné kritiky, slovo ‚ja‘ sa v nich nikdy nevykytovalo. Predstavoval som si sám seba ako nezainteresovaného pozorovateľa, ktorý píše zvonku. Svoje rané recenzie diétneho nápoja Dr Pepper a kanadských husí som takisto napísal v nerozmánovej verzii tretej osoby vševediaceho rozprávača. Keď si ich Sarah prečítala, poznamenala, že v antropocénnej dobe neexistujú nezainteresovaní pozorovatelia, sú iba účastníci. Vysvetlila mi, že keď ľudia píšu na niečo kritiku, v skutočnosti píšu čosi ako spomienku – toto je *moja* skúsenosť, ktorú som zažila, keď som jedla v tejto reštaurácii alebo keď som si dala ostrihať vlasy

v tomto kaderníctve. O nápoji Diet Dr Pepper som napísal tisícpäťsto slov a ani raz som sa nezmenil o svojej trvalej a hlboko osobnej láske k tomuto nápoju.

Približne vtedy, keď som opäť začal nadobúdať zmysel pre rovnováhu, som si opäť prečítal dielo priateľky a mentorky Amy Krouse Rosenthalovej, ktorá niekoľko mesiacov predtým zomrela. Raz napísala: „Každému, kto sa usiluje prísť na to, čo urobí so svojím životom: VENUJTE SA TOMU, ČOMU SA VENUJETE. Oveľa viac informácií asi ani nepotrebujete.“ Mal som takú roztrieštenú pozornosť a taký bláznivý život, že som si nevšimol, čomu sa venujem. No len čo som sa pustil do recenzií, ako mi navrhla Sarah, cítil som, že sa prvý raz po mnohých rokoch aspoň pokúšam zistiť, na čo sa zameriavam.

*

Túto knihu som začal ako podcast, v ktorom som sa snažil zmapovať niektoré rozpory ľudského života, ako ich prežívam – ako môžeme byť takí citliví a takí krutí, takí veľmi vytrvalí a súčasne tak rýchlo podliehame zúfalstvu. A predovšetkým som chcel pochopiť rozporuplnosť ľudskej moci: Sme naraz priveľmi mocní a ani zďaleka nie dostatočne mocní. Sme dosť mocní, aby sme radikálne pretvorili klímu a biodiverzitu Zeme, ale nie dosť mocní, aby sme si vybrali, *ako* to urobíme. Sme takí mocní, že sme unikli z našej atmosféry. Ale nie sme dostatočne mocní, aby sme zachránili tých, ktorých milujeme pred utrpením.

Chcel som písať aj o niektorých miestach, kde sa môj malý život vlieva do velikánskych síl antropocénu. Začiatkom roka 2020 som tvoril podcast už dva roky, keď sa objavila velikánska sila vo forme nového koronavírusu.

Vtedy som začal písať o jedinom, o čom som mohol písať. Uprostred krízy – a keďže sa vám týmto prihovám z apríla 2021,

som stále uprostred nej – nachádzam veľa strachu a bedákania. Ale vidím aj ľudí, ktorí spoločne pracujú na tom, aby sa s ostatným podelili a odovzdávali im to, čo sme sa spoločne naučili. Vidím ľudí, ktorí sa spoločne starajú o chorých a zraniteľných. Hoci sme odlúčení, sme na seba naviazaní. Tak ako mi povedala Sarah, nie sú pozorovatelia, len účastníci.

*

Veľký autor obrázkových kníh a knižný ilustrátor Maurice Sendak povedal na sklonku života vo vysielaní *Fresh Air* v National Public Radio: „Veľmi plačem, pretože mi chýbajú ľudia. Aj preto, lebo zomierajú, a neviem to zastaviť. Opúšťajú ma a ja ich ľúbim ešte väčšmi.“

Povedal: „Ako starnem, zisťujem, že som sa zamiloval do života.“

Trvalo mi celý život až do dnešných čias, kým som sa zalúbil do života. Niekoľko posledných rokov sa tak však konečne cítim. Zamilovať sa do života neznamená, že budeme ignorovať alebo prehliadať utrpenie ľudí a zvyšku sveta. Pre mňa to v každom prípade znamená pozrieť sa na nočnú oblohu a cítiť, že myseľ plynie pred nádherou a vzdialenosťou hviezd. Znamená to tíšiť v náručí plačúce deti, pozorovať v júni platanový list. Keď ma začne páliť prsná kosť, stiahne mi hrdlo a do očí sa mi tisnú slzy, chcem sa odvrátiť od tohto pocitu. Chce sa mi to urobiť s iróniou alebo čímkoľvek, čo mi zabráni priamo cítiť. Všetci vieme, ako končí láska. Ale aj napriek tomu sa chcem zalúbiť do života a dovoliť mu, aby ma otvoril a pustil pretlak vo mne na slobodu. Chcem cítiť, čo všetko je na svete, čo možno precítiť, kým som tu.

Sendak ukončil rozhovor poslednými slovami, ktoré verejne vyriekol: „Žite svoj život. Žite svoj život. Žite svoj život.“

A tu je môj pokus.

„NIKDY NEBUDEŠ KRÁČAŤ SÁM“

Je máj 2020 a na toto nie je môj mozog uspošobný.

Stále častejšie zisťujem, že keď o tom hovorím, používam slová „to“ alebo „toto“, aby som to nepomenoval konkrétne a nemám ani potrebu to robiť, pretože sa vzájomne delíme o vzácnu skúsenosť, ktorá je taká všadeprítomná, že zámená nepotrebujú nijaký antecedent. Hrôza a utrpenie sa hojne vyskytujú všade navôkol a mne sa chce písať, aby som pred nimi unikol. No i tak to ku mne preniká – tak ako svetlo cez okenné rolety či voda cez zatvorené dvere.

Domnievam sa, že toto čítate v mojej budúcnosti. Možno to čítate v takej vzdialenej budúcnosti, že „toto“ je preč. Viem, že to nikdy celkom neskončí a nasledujúci „normál“ bude iný ako ten, ktorý sme naposledy zažili. Ale bude a dúfam, že v ňom žijete a ja v ňom žijem s vami.

A zatiaľ musím existovať v tomto a nachádzať útechu tam, kde ju dokážem nájsť. V poslednom čase pre mňa útecha znamená akúsi muzikálovú pieseň, ktorá si žije vlastným životom.

Maďarský spisovateľ Ferenc Molnár predstavil v roku 1909 v Budapešti svoju novú divadelnú hru *Liliom*. *Liliom* je búrlivák a pra-

videlne agresívny mladý kolotočiar, ktorý sa zalúbi do Júlie. Keď Júlia otehotnie, Liliom sa pokúsi o lúpež, aby uživil svoju rozrastajúcu sa rodinu. Ale pokus sa skončí fiaskom a Liliom umiera. Skončí na šestnásť rokov v očistci, po ktorých smie na jediný deň navštíviť svoju dcéru, vtedy už tínedžerku Louise.

Liliom v Budapešti prepadla, ale Molnár nepatril k autorom divadelných hier, ktorí trpia nedostatkom sebadôvery. Pokračoval v produkovani hry po celej Európe a napokon aj v Spojených štátoch, kde preklad hry z roku 1921 získal dobré recenzie a vyslúžil si aj nevelký komerčný úspech.

Hudobný skladateľ Giacomo Puccini sa pokúšal o hudobnú adaptáciu *Lilioma*, keď chcel podľa neho skomponovať operu, ale Molnár mu odmietol predať autorské práva, lebo chcel, aby si ľudia „pamätali *Lilioma* ako Molnárovu divadelnú hru a nie Pucciniho operu“. A tak radšej predal práva Richardovi Rodgersovi a Oscarovi Hammersteinovi, muzikálovému duu, ktoré krátko predtým zaznamenalo úspech s *Oklahomou!* Týmto krokom sa Molnár postaral o to, že hru *Liliom* si ľudia zapamätajú najmä ako Rogersov a Hammersteinov muzikál, ktorý pomenovali *Kolotoč* a premiérovali ho v roku 1945.

V Rodgersovom a Hammersteinovom muzikáli *Kolotoč* dva razy odznie pieseň „You’ll Never Walk Alone“ (Nikdy nebudeš kráčať sám). Prvý raz ako povzbudenie Júlie krátko po manžellovej smrti a potom po rokoch v podaní Louisiných spolužiakov na stredoškolskej záverečnej slávnosti. Louise sa spočiatku nechce pridať k ostatným, lebo je príliš zarmútená. Ale hoci svojho otca teraz už nevidí, cíti jeho prítomnosť a povzbudenie a nakoniec začne spievať.

Text piesne „You’ll Never Walk Alone“ obsahuje tú najpredvídateľnejšiu obraznosť; spieva sa v nej, aby sme „kráčali ďalej vo

vetre i v daždi“, čo nie je ktovieaká bystrá evokácia búrky. Pieseň nám hovorí aj to, aby „sme kráčali ďalej s nádejou v srdci“, čo znie vtieravo banálne. A oznamuje nám, že „po búrke sa ukáže zlatisté nebo a zaznie príjemná striebriстая škovránčia pieseň“. No v skutočnosti po búrke ostanú ležať na zemi polámané konáre stromov, uvoľnené elektrické vedenie a rieky vyliate z brehov.

A predsa tá pieseň v mojom prípade funguje. Možno vďaka opakovaniu slov „kráčaj ďalej“. Myslím si, že k zásadným skutočnostiam ľudskej existencie patrí, že po prvé musíme ísť ďalej, a po druhé nikto nikdy nekráča sám. Môžeme sa *cítiť* osamelo (vlastne sa *budeme* cítiť osamelo), no ani v zdrvujúcom nezáživnom stereotype izolácie nie sme sami. Tak ako v prípade Louise na promočnej slávnosti, tí, ktorí sú ďaleko alebo už dokonca nie sú medzi nami, nám stále dodávajú odvahu kráčať ďalej.

Pieseň dosiaľ naspievali mnohí, od Franka Sinatru až po Johnyho Casha či Arethu Franklin. Ale najznámejšia cover verzia je z roku 1963 a pochádza od skupiny Gerry and the Pacemakers. Od skupiny, ktorá tak ako Beatles pochádzala z Liverpoolu, manažoval ju Brian Epstein a na nahrávaní sa podieľal aj George Martin. Skupina v súlade so svojím názvom zmenila rytmickú schému piesne, zrýchlila tempo, dodala pôvodnému žalospevu trochu elánu a ich verzia sa stala v Spojenom kráľovstve hitom číslo jeden.

Fanúšikovia liverpoolskeho futbalového klubu ju okamžite začali spievať na zápasoch. V lete toho roku povedal legendárny manažér klubu Bill Shankly hlavnému spevákovi skupiny Gerryemu Marsdenovi: „Gerry, synak, dal som ti futbalové mužstvo a ty si nám dal pieseň.“

Dnes sa týči názov piesne „You’ll Never Walk Alone“ nad kovanou bránou liverpoolskeho štadióna Anfield. Známý obranca Liverpoolu dánskeho pôvodu Daniel Agger má prvé písmená ná-

zvu piesne YNWA vytetované na hánkach pravej ruky. Desatročia som fanúšikom Liverpoolu¹ a v mojich predstavách sa pieseň natoľko spája s futbalovým klubom, že keď počujem jej úvodné tóny, myslím na všetky chvíle, keď som ju spieval s ostatnými, niekedy vo vytržení, často lamentujúc.

Keď v roku 1981 Bill Shankly zomrel, Gerry Marsden zaspieval na zádušnej omši „You’ll Never Walk Alone“. Pieseň odznela na pohreboch mnohých futbalových fanúšikov Liverpoolu. Zázrak piesne spočíva pre mňa v tom, ako dobre sa hodí na pohreb či na študentskú záverečnú slávnosť a rovnako je to výborná pieseň, ktorú si zaspievame, keď chceme vyjadriť, že sme práve nabili Barcelonu v Lige majstrov! Ako sa vyjadril bývalý liverpoolsky hráč a manažér Kenny Dalglish: „Nesie v sebe nepriazeň osudu, smútok a súčasne úspech.“ Je to pieseň o tom, že držíme pri sebe, aj keď sa nám rozplynuli sny. Je o búrke a zároveň o zlatistej oblohe.

Na prvý pohľad nám môže pripadať zvláštne, že najpopulárnejšia pieseň futbalových fanúšikov sa pôvodne zrodila pre muzikál. Ale futbal je divadlo a fanúšikovia z neho robia muzikál. Hymna futbalového klubu West Ham United sa volá „I’m Forever Blowing Bubbles“ (Navždy budem vyfukovať bubliny) a na začiatku každého zápasu vidíme na tribúnach tisícky dospelých ľudí, ako fúkajú bubliny a spievajú „I’m forever blowing bubbles, pretty bubbles in the air / They fly so high, nearly reach the sky / Then like my dreams, they fade and die.“ (Vždy budem vyfukovať bubliny, pekné bubliny do vzduchu / Vyletia vysoko, skoro sa

¹ Prečo? Keď som mal dvanásť, hral som na prvom stupni základnej školy európsky futbal. Bol som strašný futbalista, samozrejme, a zahrал som si iba zriedkavo. Ale v mužstve sme mali dobrého hráča, chalana, ktorý sa volal James. Pochádzal z Anglicka a povedal nám, že tam pôsobia profesionálne futbalové mužstvá a tisícky fanúšikov stoja na zápasoch plece pri pleci a počas celej hry spievajú. Vyhlásil, že najlepším anglickým mužstvom je Liverpool, a ja som mu uveril.

dotknú oblohy / A potom, tak ako moje sny, vyblednú a zomrú.) Fanúšikovia Manchester United pretvorili americkú vlasteneckú pieseň z čias občianskej vojny „Battle Hymn of the Republic“, ktorej text napísala Julia Ward Howeová, na pieseň „Glory, Glory Man United“. A fanúšikovia Manchester City zasa spievajú pieseň „Blue Moon“, ktorú v roku 1934 skomponoval Richard Rodgers na text Lorenza Harta.

Spoločenstvá, ktoré spievajú všetky uvedené chorály, z nich urobili veľké veci. Sú vyhlásením jednoty v žiali i jednoty v čase víťazstva – či už bublina letí vzduchom, alebo praská, spolu si zaspievame.

„You’ll Never Walk Alone“ je ošúchaná, ale nie falošná. Nehlása, že svet je spravodlivým ani šťastným miestnom. Jednoducho nás žiada, aby sme kráčali ďalej s nádejou v srdci. A tak ako Louise na konci *Kolotoča*, keď sa pustíme do spevu, veľmi neveríme na zlatisté nebo ani na sladké a striebřisté škovránčie trilky, no trochu viac im uveríme, keď ju dospievame.

V marci 2020 obletelo internet video, v ktorom skupina britských záchranárov zaspievala cez sklenenú stenu „You’ll Never Walk Alone“ spolupracovníkom na opačnej strane, ktorí slúžili na jednotke intenzívnej starostlivosti. Záchranári sa usilovali dodať odvahu svojim kolegom. To je čosi, dodávať si vzájomne odvalu! Aj keď sa nám rozplynú sny, ktoré odveje vietor, stále piesňou sebe i medzi sebou navzájom dodávame odvalu.

Piesni „You’ll Never Walk Alone“ dávam štyri a pol hviezdičky.

ÉRA POZEMSKEJ EXISTENCIE ĽUDSTVA

Keď som mal deväť či desať, videl som v planetáriu Orlando Science Center predstavenie, v ktorom usporiadateľ bez akejkoľvek zjavnej emócie v hlase vysvetľoval, že asi o miliardu rokov bude Slnko o desať percent žiarivejšie ako dnes, čo pravdepodobne povedie k nekontrolovateľnému vyparovaniu pozemských oceánov. Asi o štyri miliardy rokov bude povrch Zeme taký horúci, že sa roztaví. O sedem alebo osem miliárd rokov bude Slnko obrovskou červenou hviezdou a bude sa rozpínať dovtedy, kým nevtiahne Zem do seba a akékoľvek zostávajúce dôkazy existencie Zeme o tom, čo sme si mysleli, povedali alebo urobili, absorbuje horiaca guľa plazmy.

Ďakujeme, že ste navštívili Orlando Science Center. Východ sa nachádza vľavo.

Trvalo mi väčšinu posledných tridsiatich piatich rokov, kým som sa z prezentácie spamätal. Neskôr som sa naučil, že mnohé hviezdy, ktoré vidíme na oblohe vrátane Arktúra, sú červenými obrami. Tie sú bežným zjavom. Hviezdy sa často zväčšujú a pohlcujú svoje kedysi obývateľné slnečné sústavy. Nečudo, že sa obávajú konca sveta. Svetý neprestajne končia.

*

Výsledky prieskumu z roku 2012, na ktorom sa podieľalo dvadsať krajín, odhalili priepastnú nezhodu v percentuálnom vyjadrení ľudí, ktorí veria, že ľudstvo skončí ešte počas ich života. Vo Francúzku to bolo šesť, v Spojených štátoch dvadsaťdva percent opýtaných. Dáva to určitý zmysel. Francúzsko je domovom apokalyptických kazateľov. Biskup sv. Martin Toursky napríklad napísal: „Niet pochyb o tom, že Ancikrist sa už narodil.“ To však bolo v 4. storočí. Americký apokalyptizmus je mladší, od Shakerových predpovedí o zániku sveta v roku 1794 po výpočty povestného rozhlasového šíriteľa evanjelia Harolda Campinga, podľa ktorých mala apokalypsa prísť v roku 1994, a keď sa to nestalo, mala nastať v roku 1995. Camping však ani vtedy nepoľavil a vyhlásil, že zánik sveta sa začne 21. mája 2011, a potom príde „päť mesiacov ohňa, síry a epidémií na Zemi, počas ktorých budú každý deň zomierať milióny ľudí a skaza vyvrcholí 21. októbra 2011 definitívnym zničením sveta“. Keď nič také nenastalo, Camping vyhlásil: „Skromne uznávame, že sme sa zmýlili v odhade času“, hoci len pre zaujímavosť spomeniem, že nijaký jedinec ešte nikdy nič skromne neuznal, keď o sebe hovoril v prvej osobe množného čísla. Pripomína mi to čosi, čo mi raz povedal profesor náboženstva: „Nikdy nepredpovedaj koniec sveta. Takmer s istotou sa zmýliš, a ak budeš mať pravdu, už nebude nikto, kto by ti pogratuloval.“

Campingova osobná apokalypsa nastala v roku 2013, keď zomrel ako deväťdesiatdvaročný. Náš strach z konca *tohto* sveta isto čiastočne pramení zo zvláštnej skutočnosti, že pre každého z nás sa *náš* svet skončí, a to už čoskoro. V tomto zmysle sú možno apokalyptické úzkosti vedľajším produktom prekvapujúcej narcistickej schopnosti ľudstva. Ako by vôbec mohol svet prežiť smrť svojho jediného najdôležitejšieho obyvateľa, čiže mňa? Ale myslím si, že v hre je ešte čosi. Vieme, že skončíme čiastočne preto, lebo vieme, že skončili iné živočíšne druhy.